

LIKESTILLING – en global utfordring

AV LARS A. MYHRE

Vårt 100-års jubileum for kvinners alminnelige stemmerett her i kongeriket feires med en viss bismak. Vi skal glede oss over at vi sannsynligvis er det mest likestilte landet i verden. Like fullt kommer kvinnes situasjon i mange land oss stadig tettere innpå livet. Dette må ikke legge en demper på vårt arbeid for økt likestilling her hjemme. Det hjelper ikke undertrykte kvinner ute i verden at vi reduserer våre krav i Norge. Mens vi har en bevisst politikk på å ha fokus på likestilling i alle livets aspekter, er det kvinner som nektes skolegang og arbeid fordi de er kvinner. De blir utsatt for voldelige angrep i situasjoner som hos oss ville bli sett på som svært respektable. Vi må gjennom vårt engasjement vie disse spørsmål ulike større oppmerksomhet. Vi må ikke sove, men være årvåkne og villige til å stå opp for medsøstre hvor enn de måtte befinne seg. Den internasjonale fagbevegelsen er et av våre fremste redskap i så måte.

Denne artikkelen er basert på personlige erfaringer og opplevelser - på kunnskap jeg har tilegnet meg i møter og konferanser, samt artikler og reportasjer i faglige skrifter og massemedia.

Selv om vi feirer 100-årsdagen for den grunnleggende begivenheten som stemmeretten er, var det først i 1945 vi fikk den første kvinnelige statsråd, og i 1974 at den første kvinnelige partileder ble valgt. Gro Harlem Brundtland ble første kvinnelige statsminister i 1981, og 80 år etter at kvinnene fikk stemmerett, ble den første kvinnelige stortingspresidenten valgt. Først i 2007 tippet kvinneandelen i regjeringen over 50 %. Vi kan trygt si at det er etter 1970 de mange viktige bestemmelser er fattet som har gitt grunnlag for at vi også reelt er et av de mest likestilte land i verden. Det er tiltak som permisjon ved fødsel, utbygging av barnehager og kvoteringsbestemmelser m.m. som har gitt kjøtt og blod til likestilling. Jeg nevner dette fordi likestilling i kraft av stemmerettsvedtak, formell anledning til representasjon i politiske organer er en ting; en helt annen sak er at samfunnet praktiserer likestilling i hverdagen. Mye av denne treggheten kan vi finne i argumentene som ble brukt av motstanderne for 100 år siden. Jeg siterer:

”Hun vil forlate hjemmet for å politisere, barnet vil skrike i vuggen og grøten koke over.” Og en av de sterke motstan-

derne, veterinærdirektør Ole Olsen Malm uttalte:

”Kvinnebevegelsen er det moderne samfunns hovedsykdom, den er verre enn syfilis, alkoholisme og tuberkulose. Ti mot disse gives der dog råd. Men feminisme er bare råttenskap, oppløsning, utslettelse av menneskenes lykkegrunnvold: forskjellen mellom kjønnene.”

Når slike holdninger uttrykkes offentlig av presumptivt velutdannede, kan vi gå ut fra at de ble delt av flere. Da er det forståelig, om enn uakseptabelt, at ting tar tid.

Jeg tenker på dette når jeg deltar på tillitsvalgtsamlinger ute i verden, hvor hovedsaken er å fremme faglige rettigheter, ofte i vanskelige områder. Tillitsvalgte fra det krigsherjede Irak må samles utenfor landets grenser. Vanligvis har vår internasjonale føderasjon benyttet Amman (Jordan), Beirut (Libanon) eller Kairo (Egypt) som samlingssteder. De ledende tillitsvalgte er stort sett godt voksne menn, men noen kvinnelige tillitsvalgte har fremtredende tillitsverv. De kan berette om en arbeidssituasjon hvor radikale, fundamentalistiske islamistiske grupper gjør hva de kan for å hindre kvinnene i å ta utdanning og arbeid. Det består i trusler mot kvinnene selv, voldelige angrep som har ført til flere drap; trusler mot familiemedlemmer, mot deres barn og foreldre hører til deres hverdag. Dette kommer på toppen av å leve i et samfunn hvor terroraksjoner, med bombetrusler og selvmordsbombere som ofte tar livet av flere ti-talls mennesker og invalidiserer enda flere, om ikke er daglige så i hvert fall ukentlige hendelser.

Organisert politisk aktivitet er vanskelig, og den mest nærliggende og virkningsfylte aktiviteten finner de gjennom sine fagforeninger. Her finner kvinnene sin plass, og vi får klare utsagn om den betydningen det har med

internasjonal støtte og solidaritet.

Deres historier er vanskelige å fatte, men den 9. oktober i 2012, fikk vi et håndfast bevis på at slik vold ikke er fremmed for de fundamentalistiske grupperingene. Pakistanske Malala Yousafzai var 14 år og gikk på skole. Tenåringen talte Taliban i mot og hevdet sin og de andre jentenes rett til skolegang. I det hun skulle gå på skolebussen, ble hun angrepet av to menn som åpnet ild mot jenta og skjøt henne. Malala overlevde som ved et under. Årsaken til angrepet er utilslørt forklart av Taliban. Hun talte dem imot. *”Hun er en vestlig tenkende jente. Vi ba henne slå inn på Islams vei. Vi advarte henne flere ganger.”* Slik lød det fra Taliban etter anfallet. Det skulle i deres øyne rettferdiggjøre mordforsøket på en tenåring som hevdet jenters rett til utdanning.

Det er de samme holdninger og grupperinger som gjør så vel arbeidsdagen som fritid for mine irakiske kvinnelige venner til en risikofylt opplevelse.

Det står respekt av Malala og de kvinnelige tillitsvalgte som tør å stå fram og tale og kjempe for kvinners rettighet til utdanning og arbeid.

I juni 2012 slo tre internasjonale faglige føderasjoner seg sammen. Det var den mektige Internasjonale for metallarbeidere (IMF) og Kjemi-, Energi- og Gruvearbeiderføderasjonen (ICEM) som gikk sammen med Tekstilinternasjonale. Jeg har i mange år vært leder for Energiseksjonen i ICEM. På mange måter var vi dominert av mannlige medlemmer. Til tross for dette hadde vi på alle våre konferanser og seminarer et innslag

om likestilling. I min tid i ICEM hadde vi store ulykker innen oljesektoren som Alexander L. Kielland, Piper Alpha, og Macondo i Mexicogolfen, i atomkraftverkene som Tsjernobyl og Fukushima i Japan, innen kjemisk industri som Bhopal og Seveso, samt flere stygge gruveulykker som kostet tusenvis av personer livet. Bered-

Kambodsjanske arbeidere har i flere uker nylig holdt markeringer utenfor tekstilfabrikken E Garment til støtte for 41 personer som er blitt oppsagt på grunn av sitt fagforeningsengasjement.

Foto: Anne Kari Garberg, Framtiden i våre hender.

Fagforbundet IndustriEnergi har innstiftet en pris for internasjonalt solidaritetsarbeid – Arthur Svensson - prisen. Prisen for 2012 ble tildelt C.CAWDU. For det kambodsjanske forbundet er pengene et praktisk håndslag som gjør at de kan bruke flere ressurser til sin faglige kamp. Minst like viktig er det at vi gir beskjed om at de har venner internasjonalt som støtter dem. Dette er internasjonalt, konkret solidaritetsarbeid som er av største betydning for syerskene. Deres kamp for bedre arbeids- og lønnsforhold er også en kamp for likestilling.

skap, sikkerhet og arbeidsmiljø innen disse områdene har selvsagt høy prioritet. Den nye, globale føderasjonen teller ca 50 millioner medlemmer, og sammenslåingen med tekstilarbeiderne betyr at kvinnes arbeidsforhold blir en av de største faglige utfordringene for den nye føderasjonen – *IndustriALL*.

Arbeidsforholdene for syerskene i India, Pakistan, Kambodsja, Thailand og Bangladesh er blitt internasjonalt kjent, ikke minst etter stygge branner hvor arbeiderne bokstavelig talt har vært låst inne på arbeidsplassen og blitt offer for flammene. Brannene ved Ali Enterprises i Pakistan og ved Tasreen Fashion og Smart Fashion i Bangladesh drepte 439 og skadet adskillig flere. Tekstilindustrien er enklere å flytte enn for eksempel energi-produksjon, og flytter seg dit det stilles få eller ingen krav til arbeidsmiljøet, og der arbeidskraften er billigst.

Ikke så ulikt annen industri, men i tekstilindustrien er det svært mange flere kvinner som arbeider. Syerskene er kanskje blant verdens letteste arbeidstakere å bytte ut, og nedleggelse og flytting til et nytt produksjonssted puster ansatte og fagforeningene i nakken. Korttidsansettelser gjør arbeidsforholdene usikre og undergraver retten deres til å organisere seg. Det skremmer arbeiderne fra å fremme kritikk om arbeidsforhold, av frykt for ikke å få fornyet kontrakt. Der det finnes fagforeninger, blir tillitsvalgte ofte utsatt for trakassering, utskjelt, holdt unna for fremming, mister jobben og svartelistes.

Vi fikk et håndfast eksempel på de vanskelige forholdene i Kambodsja, da det kambodsjanske klesarbeiderforbundet – C.CAWDU – demonstrerte mot oppsigelsen av 41 personer pga deres fagforeningsengasjement ved

bedriften E.Garment, like utenfor hovedstaden. Demonstrantene ble banket opp av en gjeng utstyrt med kjepper med metallinnlegg. Til tross for slike anslag arbeider C.CAWDU planmessig og hardt for å fremme rettigheter og bedre lønns- og arbeidsforhold for syerskene. Fagforbundet Industri Energi har innstiftet en pris for internasjonalt solidaritetsarbeid – Arthur Svensson-prisen. Prisen for 2012 ble tildelt C.CAWDU. For det kambodsjanske forbundet er pengene et praktisk håndslag som gjør at de kan bruke flere ressurser til sin faglige kamp. Minst like viktig er det at vi gir beskjed om at de har venner internasjonalt som støtter dem. Dette er konkret internasjonalt solidaritetsarbeid som er av største betydning for syerskene. Deres kamp for bedre arbeids- og lønnsforhold er også en kamp for likestilling.

Som fagorganiserte i forbrukerlandene må vi også arbeide for at storkjøperne av klær, som H&M, Dressmann, Vera Moda med flere, stiller krav til produsentene – ikke bare på pris, men også med hensyn til fundamentale rettigheter for dem som arbeider i produksjonen. Norske myndigheter har gjennom ulike tiltak satt søkelys på arbeidsbetingelsene i klesindustrien. Konkret må vi sette krav til arbeidsbetingelser for de varene vi kjøper for bruk i offentlig sektor. Det er ikke bare et håndslag for bedre lønns- og arbeidsforhold. Det er også viktige tiltak for likestilling.

Dessverre er det slik at mange bruker religion for å stoppe kampen for likestilling. Den 15. mars 2013 vedtok FN sin omstridte kvinneerklæring. Dette skjedde etter sterk motstand fra mange muslimske nasjoner. Erklæringen kom i havn selv om den ble noe utvannet. Striden om kvinners

likestilling i den muslimske verden illustreres best ved situasjonen i Egypt, som kanskje er den ledende nasjonen i den arabiske verden. Islamistene og Det Muslimske Brorskap raser mot Kvinneerklæringen som de mener strider mot Koranen og sharialovene. Dette er en krigserklæring mot Det Muslimske Brorskap, fordi kvinner skal likestilles med menn.

Brorskapet går i mot kvinners rett til seksuell frihet, at tenåringer skal få rett til å skaffe seg prevensjon, at ekte mannen ikke vil få rett til å bestemme om kona skal få reise uten mannlig ledsager, jobbe, eller bruke prevensjon – et synspunkt de deler med Paven. Organisasjonen nekter også å gi kvinner full likestilling i ekteskapet og å la dem gifte seg med ikke-muslimske menn. Lik rett til arv (det var først i 1974 at kvinner fikk samme rett til å overta gardsbruk ved odell hos oss) og lik deling av formue ved skilsmisse er også uakseptabelt. Og FN vil avskaffe flerkoneri og ha slutt på vold i ekteskapet.

“Det finnes ikke noe som heter vold i ekteskapet fordi en mann har rett til sex med kona når han vil,” sier president Morsis rådgiver Pakiman el-Shara. Hun gjør det imidlertid klart at protesten mot FN-erklæringen er utstedt av Det Muslimske Brorskap, og at Morsi meldte seg ut av brorskapet da han skulle bli hele det egyptiske folkets president.

Protesten mot FN-erklæringen støttes merkelig nok av mange kvinner, særskilt fra fattigstrøkene og ikke minst fra landsbygda der konservative islamske holdninger rår. Egypts valg vil få betydning for kvinners rett langt utover landets grenser.

Jeg har tillatt meg å være litt springende med utgangspunkt i enkeltteksempler. I 2013 skal vi hedre de modige og sterke kvinnene som gikk ufortrødent og uredd til kamp for kvinnes alminnelige stemmerett i Norge. Det vil imidlertid være et svik mot disse pionerene om vi ikke tar dagens utfordringer og fører deres djerve målsettinger videre. Disse ligger i første rekke i det internasjonale samfunn, men dette må ikke legge en demper på våre egne bestrebelser for et mer likestilt samfunn her hjemme. Vi hjelper hverken de irakiske kvinnene eller syerskene i Bangladesh ved å redusere vår innsats for likestilling i Norge.

Landsmoder Gro har betydd svært mye for kvinners rett og likestilling i Norge. Hun var resultatorientert, og vil bli husket for dette langt inn i framtida. Hun uttrykte også de vise ordene om at alt henger sammen med alt. Slik er det i alle spørsmål vi diskuterer. ICEM innså dette og innførte som obligatorisk tema likestilling på samtlige arrangementer. Heldigvis arbeider flere organisasjoner for kvinners rettigheter og likestilling. Min erfaring er hentet fra den internasjonale fagbevegelsen. I den nye storkoalisjonen Industri-ALL er de norske forbundene Fellesforbundet, Industri Energi og Arbeidsmandsforbundet medlemmer. Vi er nå i samme føderasjon som syerskene. Det bør sette spesielle krav til oss.

Det samme gjelder andre større, norske forbund som H&K, NNN og forbundene innen offentlig sektor.

Likestilling må være en spisset sak både nasjonalt, bilateralt og gjennom våre globale føderasjoner.

*Svein Fjellheim sammen med
Stoltenberg under feiringen av
Sveins 60-års dag.
Foto: Statsministerens kontor*